संयुक्त वक्तव्य अन्तर्राष्ट्रिय मिडिया मिसन नेपाल

१५ फागुन ०६८

अन्तर्राष्ट्रिय मिडिया मिसन नेपालले फाग'न ११ देखि १५ सम्म नेपालको मिडिया स्वतन्त्रताको अवस्था अध्ययन गरेको छ। यो मिसनमा अमार्क, आर्टिकिल १९, कानुन तथा प्रजातन्त्र केन्द्र (सीएलडी), सीपीजे, आइएफजे, आइएनएसआई, आइएमएस, आइपीआई, ओएसएफ, आरएसएफ, साफमा, दक्षिण एशिया मिडिया ऐक्यबद्धता सञ्जाल र युनेस्कोका प्रतिनिधि सहभागी रहे।

जुलाई २००५ देखि शुरु भएको यो अन्तर्राष्ट्रिय मिडिया मिसनको यो सातौं संस्करण हो। २००६ मा लोकतन्त्र बहाली भएपछि प्रेस स्वतन्त्रताको सम्मानमा उल्लेख्य रुपमा सुधार भए पनि पिछल्ला वर्षका गतिविधि यथावत अवस्थामा छन्।

यसपटक मिसन दुईवटा प्रमुख मुद्दाः कानून तथा नीतिगत सुधार र पत्रकारमाथिको आक्रमण र दण्डहीनताको संस्कृतिमा केन्द्रीत भएको छ। विद्यमान कानूनहरुमा व्यापक सुधार गर्नु पर्ने अवस्थामा दुईवटामा मात्रै ठोस कदम चालिएका छन्ः श्रमजीवी पत्रकार ऐन २०५१ मा संशोधन र सूचनाको हक सम्बन्धी ऐन २०६४ जारी। हालैका वर्षमा पत्रकारमाथिको आक्रमणका घटनाका संख्यामा कमी देखिएता पनि अपराधीहरुलाई राजनीतिक ढंगमा उच्चतहको संरक्षण स्वीकार गर्नै नसकिने तवरमा बढेको छ। पत्रकारको हत्यामा संलग्नहरुमाथिको कार्वाही अघि बढेका छैनन। यसले दण्डहीनताको संस्कार र पत्रकारहरुमा स्वनियन्त्रण (सेल्फ सेन्सरसीप) लाई व्यापक बनाएको छ।

अन्तर्राष्ट्रिय मिसन प्राथमिकताका यी दुई विषयमा आवश्यक कार्वाही गर्न विशेष सरकारसँग माग गर्दछ। साथै यसका कार्यान्वयनमा व्यापक अनुगमन र त्यसकालागि आवश्यक सहयोग गर्ने प्रतिविद्धता व्यक्त गर्दछ। हामी हाम्रा सहयोगी र स्थानीय सरोकारवालाहरुलाई यी उद्देश्य प्राप्तिमा सँगसँगै अघि बढ्न सबैलाई आमन्त्रण गर्दछौं।

मिसनको प्राथमिकताका अरु दुई विषिय पनि छिन्। पहिलो, श्रमजीवी पत्रकार ऐन कार्यान्वयनको अवस्था सरकारी मिडियामा समेत कमजोर रहेको छ। रोजगारीको सुरक्षा र उचित पारिश्रमिक स्वतन्त्र, निष्पक्ष र गुणस्तरीय पत्रकारिताका लागि अत्यन्त

आवश्यक हुन्छ । हामी मडियिा सञ्चालक तथा रोजगारदाताहरुलाई कानूनी दायत्वि पूरा गर्न आग्रह गर्दछौं । नयिुक्तपित्र र उचति पारश्रिमकि दएिर मात्रै कानूनको सम्मान हुनसक्छ । स्वेच्छकि रुपमा मडियिा सञ्चालक र रोजगारदाताले यसको पालना नगरेमा कानून कार्यान्वयनको दायत्वि पूरा गर्न सरकारसँग आग्रह गर्दछौं । दोस्रो, नयिन्त्रणकारी नयिम मार्फत अनलाइन मडियिाको अभव्यिक्त स्वितन्त्रता र इण्टरनेट सञ्चालनमा खडा गरएिको चुनौतीप्रत पिनि मसिनको गहरिो चासो रहेको छ ।

मडियिा स्वतन्त्रताकालाग दिेहायका वषियलाई सम्वोधन गर्न यो मसिन सम्वन्धति सबै पक्षलाई आग्रह गर्दछ :

कानूनी तथा नीतगित सुधार

आगामी सम्वधिानमा सुनश्चितितिा

यो मसिनले प्रस्तावति सम्वधिानका तीन क्षेत्र अभव्यिक्त स्वितन्त्रता, मडियिा स्वतन्त्रता र सूचनाको स्वतन्त्रतामा अध्ययन गरेको छ । यी वषिय २०४७ सालको संवधिानमा भन्दा अझ बलयिो हुनु पर्नेमा झन कमजोर देखएिका छन् । यी प्रस्तावहरु अन्तर्राष्ट्रयि मापदण्ड अनुरुप पनि छैनन् । प्रतवबिन्धात्मक वाक्यांशमा प्रयोग भएका भाषाले अनावश्यक रोक अगाउने बाटो खोलेको छ । यसमा आवश्यक सुधार गर्न मसिन संवधिानसभासँग आग्रह गर्दछ । यस क्षेत्रका प्रमुख नर्णियकहरु प्ञ्धानमन्त्री, संवधिानसभाका अध्यक्ष, सदस्यहरु र प्रमुख राजनीतकि दलका नेताहरुसँगको भेटमा उहाँहरुले यसमा आवश्यक सुधार गर्ने प्रतवद्धिता हामीसँग व्यक्त गर्नु भएको छ । यस प्रक्रयिामा यो मसिन अन्तर्राष्ट्रयि मापदण्डको वश्लिेषणसहति प्रस्तावति वषियमा सुधारका उपायबारे सहयोग गर्न तत्पर छ ।

समावेशी मडियिा नीतकिो वकिास

रेडयिो नेपाललाई पब्लकि सर्भसि ब्रोडकाष्टर बनाउन थालएिको दुई पक्षीय सहयोग आयोजना अन्तर्गत सूचना तथा सञ्चार मन्त्रालयले वेवसाइटमार्फत राष्टयि सञ्चार नीत २ि०६८ सार्वजनकि गरेको छ । सम्वधिान जारी भइसकेपछ सिबै मडियिालाई समान व्यवहार गर्ने खालको समावेशी मडियिा नीत आिवश्यक हुन्छ भन्ने मसिनको ठहर छ । तर अहलिेको प्रयासले दुई ढंगमा समस्या उत्पन्न गरेको छ । पहलिो, मस्यौदाको प्रक्रयिामा नेपाल पत्रकार महासंघ लगायतका सरोकार वालालाई सहभागी गराइएको छैन र अर्को यसमा समेटएिका वषियहरु पर्याप्त छैन । उदाहरणकालाग प्रिसारणका क्षेत्रमा स्वतन्त्र नयिामक नकिाय र इण्टरनेटको स्वतन्त्रता सुनश्चिति गर्ने वषिय यसमा समेटएिका छैनन् । हामी सूचना तथा सञ्चार मन्त्रालयलाई नेपालको मडियिाको

आवश्यकतालाई पूर्ण रुपमा सम्वोधन गर्ने गरी सबै सरोकारावालाको सहभागितामा नयाँ समावेशी नीति मस्यौदा गर्न माग गर्दछौं । हामीले भेटेका सबैले यो कुरालाई स्वीकार गरेका छन् र सूचना तथा सञ्चार मन्त्रालयले पनि यसमा प्रतिविद्धता जनाएको छ । यो प्रक्रियालाई सघाउन मसिन मस्यौदा नीतिको विश्लेषण सहित सरोकारवालाहरुसँगको स्वस्थ सुझावको प्रक्रिया अगाडि बढाउन तत्पर छ ।

सूचना वर्गीकरणलाई सीमित गर्ने

नेपाल सरकारले सूचनाको हकसम्बन्धी कान"नमा टेकेर अघिल्लो महीना सरोकारवालाहरुसँगको सल्लाह विना सूचना दिनु नपर्ने भनी १४० विषयलाई वर्गीकृत गरेको छ । यो काम ऐनको भावना विपरीत मात्र होइन, अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्ड विपरीत समेत छ । नेपाल पत्रकार महासंघ लगायतको व्यापक दवाव र अदालतको अन्तरीम आदेशपछि सरकारले यसको कार्यान्वयनलाई स्थगन गरेको छ । हामी यसलाई तत्काल फिर्ता लिनि र चासो राख्ने सबै सरोकारवालासँगको छलफल शुरु गरी नयाँ प्रक्रिया थाल्न माग गर्दछौं । यदि सिरकार यस निम्ति तियार छ भने यो मसिन आवश्यक सहयोग गने प्रतिविद्धता व्यक्त गर्दछ ।

दण्डहीनताको संस्कृति अन्त्य

पत्रकारमाथि आक्रमण भइरहेको र कतिपय गम्भीर घटना (उमा सिंह, वीरेन्द साह, अरुण सिंहानिया लगायत) का अभियुक्तहरु खुलेआम रहेको अवस्थालाई मसिनले गम्भीर ध्यान दिएको छ । हामी नेपाल सरकारसँग बढ्दो दण्डहीनताको संस्कृतिलाई गम्भीर रुपमा सम्वोधन गर्न र पत्रकार विरुद्धका अपराधमा भएका छानवीनलाई पारदर्शी बनाउन माग गर्दछौं । हामी खासगरी जे पी जोशी हत्याकाबारेमा भएको छानवीन प्रतिविदन सार्वजनिक गर्न र प्रकाश ठकुरी लगायतका घटनामा कानुनी प्रक्रियामा अवरोध पुग्ने गरी राजनीतिक दवाव नहुने कुरा सुनिश्चित गर्न माग गर्दछौं ।

अहिलेको संशयपूर्ण अवस्थामा आफ्नो सुरक्षाप्रति सिजग हुन पत्रकारहरुलाई र उनीहरुका कर्तव्यप्रति सचेत गराउन सम्पादक तथा लगानीकर्तालाई आह्वान गर्दछौं । हामी दीगो सुरक्षा विकास तालिम कार्यक्रमकालागि प्रस्तव गर्दछौं जसले सम्भावित भौतिक खतरा र विपितबाट जोगिनि स्रोत साधन उपलव्ध गराउन सकोस । स्थानीय तहमा विज्ञहरुको विकास गर्न सकोस र लैंगिक सचेतना अपनाउन सकोस ।

हामी सरोकारवाला सबै पक्षलाई एक उच्चस्तरीय स्वतन्त्र कार्यदल गठन गर्न आह्वान गर्दछौं जसले दण्डहीनताको संस्कृति अन्त्यकालागि गिम्भीर अपराधका घटनाहरुके पारदर्शी छानवीन तथा अपराधीलाई दण्ड दिलाउन सम्बन्धित पक्षलाई सघाउन

सकोस । यो प्रक्रयिामा खतरामा रहेका पत्रकारहरुको सुरक्षा र प्रत्यक्षदर्शीको संरक्षण कार्यक्रमको सोत साधनकालागि स्विस्फुर्त उपाय अवलम्वन गर्न सकन्छि । कार्यदलको प्रारुपबारे नष्किर्शमा पुगनिसिकेको भए पनि मानव अधकिार उल्लंघनका घटनामा छानवीन गर्ने अख्तयिार पाएको राष्टयि मानव अधकिार आयोगले सरकार र सरोकारवालासँग मलिर कार्यदलमा मुख्य भुमकिा नर्विाह गर्न सक्छ भन्ने हामीलाई लागेको छ । हामीले भेटेर छलफल गरेका आयोग लगायतका वभिन्नि राजनीतकि दल, नागरकि समाज र सरकारका प्रतनिधिहिरु कर्यदलको प्राथमकिता प्रति सिहमत छन । यो प्रक्रयिामा अन्तराष्टयि मसिन अरु मुलुकका अभ्यास र उदाहरणहरु उपलव्ध गराउन र सरोकारवालाहरुसँग मलिर कार्यदल गठन प्रक्रयिामा सहयोग गर्न तयार छ ।

अन्तराष्ट्रयि मसिन सम्बन्धी

अन्तराष्ट्रयि मसिन नेपालमा २३—२७ फेब्रुअरी २०१२ सम्म नेपाल पत्रकार महासंघसाथै नेपाली सञ्चार समुदायका अरु सदस्यहरुको पहलमा आएको हो । अन्तराष्ट्रयि मसिनले प्रधानमन्त्री, मन्त्रीहरु, न्यायाधविक्ता, सभामुख तथा संवधिानसभाका सदस्यहरु, राजनीतकि दलका प्रतनिधिहिरु, मानव अधकिार सम्बन्धि कार्य गररिहेका वभिन्नि संघसंस्थाहरु जस्तैः राष्ट्रयि मानव अधकिार आयोग र राष्ट्रयि स"चना आयोग, दातृ संस्थाहरु, सञ्चारमाध्यम र नागरकि अधकिार सम्बन्धि कार्य गररिहेका संस्थाहरुसँग भेट गरेको थयिो । मसिन टोलीका प्रतनिधिहिरुले धनुषा जलि्लाको जनकपुर र मोरङ्ग जलि्लाको वराटिनगर भ्रमण गरेको थयिो ।